

7 schrijfontderzoeken
van Slow Writing Lab V

Robin Barry

Zeinab El Bouni

Maureen Ghazal

Lisa Huissoon

Vera Morina

Machteld Touwen

Tirsa With

Tirsa With

ssss

tttt

rrrr

oooo

mmmm

iiii

nnnn

gggg

llll

nnnn

stromingen

- 1 **Elk jaar is het Slow Writing Lab weer een avontuur;** bij iedere lichting weten we waar we beginnen, maar niet waar we eindigen. Hoe dit jaar zou lopen, had niemand kunnen voorzien. Net als iedereen kwamen ook de talenten van deze vijfde editie van het Slow Writing Lab thuis te zitten tijdens de eerste en tweede lockdown. Samen moest er gezocht worden naar nieuwe manieren om het Lab vorm te geven, andere manieren om invulling te geven aan de individuele onderzoeken. Sommige plannen liepen anders, reisplannen moesten worden uitgesteld, maar de blik bleef steeds vooruit gericht.

Niet alles was anders: het Lab bleef een plek voor experiment en ontdekking, waar niet elk experiment hoefde te slagen om een waardevolle ervaring te vormen. Met dit boekje presenteren zeven deelnemers van de lichting 2020 zichzelf met projecten waar ze tijdens dit eigenaardige jaar aan gewerkt hebben. In tekst, maar ook andere vormen zoals beeld en geluid, bieden de talenten met deze publicatie een inkijkje in hun artistieke proces. Wat ze presenteren is het resultaat van een jaar onderzoek: geen ‘af’ werk, maar werk in wording – van literaire makers in wording.

Maak kennis met de talenten van de vijfde lichting van het Slow Writing Lab.

Het Letterenfonds dankt Kim van Kaam, Michiel Koelink, Gijs Müller, Frank Tazelaar en Mathijs Verboom voor hun inzet en inspirerende begeleiding.

Maar er blijft ademnood,
zolang mijn woorden geen
ruimte krijgen.

Robin Barry

7

Robin Barry (1991) schrijft proza en non-fictie. Haar werk verscheen onder meer bij deFusie en Mister Motley. In 2019 studeerde ze af aan ArtEZ Creative Writing met *De Gemeenplaatsen*, een novelle waarin personages zich tot rolpatronen verhouden en naar verbinding zoeken. In dit vervreemdende verhaal heeft een vrouw last van nachtmerries waarin ze in drijfzand terecht komt, waarna ze zich verdiept in de wereld van drijfzandporno op YouTube. Naast haar deelname aan het Slow Writing Lab schrijft ze aan haar debuutroman *Het hart*, die in het najaar van 2021 bij uitgeverij De Geus verschijnt.

Slow Writing Lab onderzoek

Rolpatronen en fysieke omgevingen zijn als verhalen die we met zijn allen schrijven. Ze vormen onze ideeën over onszelf en over onze toekomst en we hebben er, in beperkte mate, invloed op. Mijn personages reflecteren vaak op de invloed die hun omgeving op henzelf en op anderen heeft.

Mijn idee voor *Het hart* ontstond door mijn fascinatie met naoorlogse woonwijken zoals Slotermeer, Overvecht en, in mijn eigen woon-

plaats Arnhem, Presikhaaf. Het zijn wijken die ontstaan zijn door een combinatie van bouwdrift en modernistische idealen over wat esthetisch is, over hoe een leven het best ingericht kan worden. Die idealen zie je terug in de eenvormigheid van de architectuur, de stratenplannen die geometrisch en voorspelbaar zijn, en de groenstroken die heel ‘uitgedacht’ tussen de flats en rijtjeshuizen zijn geplant. Het ‘hart’ of de ‘kern’ van zo’n wijk wordt vaak gevormd door een overdekt winkelcentrum dat afzonderlijk van het oude stadscentrum is gebouwd, speciaal om de inwoners van de wijk te bedienen.

In *Het hart* zie je een fictieve naoorlogse wijk, Beekland, door de ogen van een buitenstaander, Vera. Zij is een jonge vrouw die net is afgestudeerd is aan de kunstacademie en een baantje als ijsverkoopster heeft in het overdekte winkelcentrum Het hart in de wijk. Terwijl ze zich verhoudt tot haar identiteit als ijsverkoopster-kunstenaar, ziet ze de wijk veranderen. Haar mening over de wijk en over het winkelcentrum veranderen ook. Eerst vindt ze het vooral een trieste plek, maar haar relatie met Het hart wordt steeds meer dualistisch.

Ook al staat er een nieuw drolvormig kunstwerk in het atrium, er is toch weer een winkel in het winkelcentrum failliet gegaan. Ze zaten er nog maar kort, en verkochten klein huisraad in een Perzisch-kitscherige stijl, telefoonhoesjes, en polyester smokings in de kleinste kindermaten. De prijzen stonden met markeerstift op neongroene prijskaartjes geschreven. Terwijl ik een bak hazelnootijs de winkel indraag schijnt het zonlicht in mijn ogen. Buiten, in de passage, schijnt het daglicht door het dak naar binnen op een manier die iets sacraals heeft. Zelfs een armetierig naoorlogs B-winkelcentrum als Het Hart heeft qua vormgeving iets weg van een tempel, het gewelfde dak, de symmetrie. Meerdere mensen schermen hun ogen af met hun vrije hand, in de andere hand een plastic tas, een telefoon of de hand van partner of kind. De eindeloze medley van de achtergrondmuziek komt net boven het geroezemoes uit.

Elke keer dat er een winkel failliet gaat, zelfs een kleine die er maar kort zit, is Jacques een paar dagen wat somberder gestemd. Hij fluit niet, de huidplooien rond zijn gele snor staan wat strakker dan normaal, en zijn mondhoeken hangen iets meer naar beneden.

‘Een ruime die leegstaat is als een rotte tand in een gebit,’ zegt hij somber, ‘het ziet er niet fris uit en als je niet uitkijkt steek je de rest aan.’

Hij is een man die uitdrukking geeft aan zijn verdriet met afgezaagde uitspraken, maar ik heb daardoor niet minder medelijden met hem. Twee maanden geleden heeft hij in een nieuwe huisstijl geïnvesteerd. Het was in de nasleep van de lancering van het Voetbalijs; mango-en vanille-ijs in de kleuren zwart en geel, van de lokale voetbalclub. Het was zo populair dat Jacques een interview op de lokale radiozender bemachtigde. Zijn gedachte was dat als Smaak d’Italia misschien ook op de nationale radio zou komen, of zelfs op televisie, dat hij daar op voorbereid

moest zijn. Ik zou de nieuwe stijl omschrijven als een soort generisch, klinisch en kunstmatig authenticisme. Denk PVC met houtprint, denk lettertypes met de grillen van een menselijk handschrift. Ik was juist zo gewend aan de foto van het guitige knaapje dat aan een ijsje likte, al twintig jaar hetzelfde blije jongetje. Dat jongetje was nu een jaar of veertig.

‘Ga maar een kwartiertje pauzeren, Vera. Er is geen fluit te doen hier.’

De sfeer is loom en gelaten. Het is vroeg in de middag. Iedereen die iets beters te doen heeft is dat aan het doen, en de rest is hier. Op dit tijdstip zijn het mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en gepensioneerden die door het winkelcentrum slenteren. Het is een klein, veilig universum waar de grote boze dingen van buitenaf er even minder toe lijken te doen. Er komen andere afwegingen voor in de plaats: wil ik een ijsje of een hotdog? Heb ik wel genoeg onderbroeken? Welk parfum past bij de nieuwe ik?

Onderweg naar huis haal ik een fles wijn bij een snackbar. Als ik mijn straat in fiets zie ik dat Simon zichzelf al heeft binnengelaten, achter de gordijnen brandt een zwak licht. Hij zit onderuitgezakt op de bank met zijn laptop op schoot. Het bankstel is in het midden doorgezakt, waardoor ik met mijn heupen tegen hem aan wordt gedrukt als ik ga zitten.

‘Nee, niet klef doen’, zegt hij.

‘Jezus’, zeg ik.

‘Moet je morgen niet werken?’ vraagt hij terwijl ik mezelf een glas snackbarwijn inschenk.

‘Ik heb morgen vrij. Om aan mijn subsidieaanvraag te werken. Wil je dit?’

Ik geef hem een Twix van de snackbar. Alleen een fles wijn halen staat een tikje wanhopig, en wachten op het frituren van een kaassoufflé of een kroket zag ik niet zitten.

Hij en ik zaten in hetzelfde jaar van de academie. Waar het mij wel goed beviel om me te plooiën naar het curriculum, had hij er veel meer moeite mee. Hij lag continu in de clinch met docenten en begeleiders. Hij is gestopt, ik heb de academie met succes doorlopen en afgerond. Als we ruzie hebben komt het er altijd op neer dat ik vind dat hij, omdat hij een man is, is opgegroeid en gevoed met signalen dat alles om hem draait. Dat je als man gewend bent dat je, zolang je maar aardig bent, aan het einde van het verhaal altijd krijgt wat je wilt; de baan, het meisje, of iets anders waar je recht op hebt. Dat vrouwen zich beter kunnen aanpassen, omdat ze dat altijd al hebben moeten doen. En dat dit aanpassingsvermogen goed van pas komt tijdens de hoogtijdagen van het laat-kapitalisme. Of de ruzie nou over geld gaat, of over een koffiekopje dat niet goed is afgewassen, het mondt altijd uit op het laat-kapitalisme en het gedrag van mannen en vrouwen.

We hangen op de bank en kijken naar wat het algoritme van YouTube aan ons opdient; het filmpje heet 'Nihilistic penguin'. Het is een fragment van een documentaire over pinguïns die op het zuidelijk halfrond leven. De groep pinguïns splitst zich op een gegeven moment in tweeën; de ene helft trekt naar de zee, rijk aan kreeft, vis en ander voedsel, en de andere helft trekt naar de kolonie op het vasteland. Je ziet vanuit een vogelvluchtperspectief hoe de massa pinguïns door hun instincten uiteen drijven. Er blijft in het landschap één klein zwart stipje achter.

'He would neither go to the feeding grounds, nor return to the colony. He's heading straight toward the mountains.'

Een mannenstem met een Duits accent, die het geheel tragikomisch maakt zoals alleen een Duits accent dat kan. Een onderzoeker staat in de sneeuw en kijkt naar een eenzame pinguïn die voorbij waggelt, een stukje op zijn buik over de sneeuw schuift, in één rechte lijn vooruit, alsof hij haast heeft.

'Can a penguin go insane?' vraagt de stem van de voice-over

aan ons, 'Can they just go crazy because they've had enough of their colony?'

De mannen staan erbij en halen hun schouders op. Later op de avond zie ik dat 'Nihilistic penguin' de zesde suggestie op YouTube is, na 'Nihilistic optimism' maar vóór 'Nihilistic humor'.

~

Er groeien klaprozen uit de omgewoelde aarde. Dit is een plek in Beekland waar ik alles de laatste maanden heb zien veranderen. De flatgebouwen kijken me aan met holle ogen, er staan hekken omheen, meerdere ramen zijn ingeslagen. Hoe lang duurt het om een portiekflat te slopen? Korter dan het duurde om op hem te bouwen, denk ik.

Als de flats gesloopt zijn, komen er nieuwe woningen, bedoeld om een andere sociaal-demografische groep aan te spreken. Op een groot billboard staat een sfeerimpressie van de toekomst; hoge huizen van grijze baksteen, met ramen zo hoog dat ze meerdere verdiepingen beslaan, zoals de voorkant van een poppenhuis. Het zijn woningen voor mensen die niks te verbergen hebben, die elke dag met licht en ruimte kunnen binnenlaten, voor mensen die weten wat rustiek betekent, wat *lofty* is en wat industrieel. Moderne patriciërshuizen – ik zie ze ook op andere plekken in de stad opduiken. Je kunt de jonge gezinnen in de enorme ramen achter de ontbijttafel zien zitten. In een van die huizen staat een piano voor het hoge raam, een antieke vleugel met uitzicht op de straat. Ik stel me voor dat er een *young professional* woont die elke ochtend in zijn onderbroek met een semi-stijve achter die vleugel gaat zitten en er een paar tonen uitslaat. Als ik er langs fiets moet ik de neiging onderdrukken om een hondendrol tegen het raam te gooien. Op de een of andere manier lijkt me dat fantastisch.

Zeinab El Bouni

Zeinab El Bouni (1990) is programmaleider bij de Poetry Circle en treedt veelvuldig op als spokenword-artist. Daarnaast is ze één van de drijvende krachten achter Art Harder, een platform voor woordkunstenaars waar verschillende kunstdisciplines worden samengebracht. En als ze niet bezig is met woordkunst, stapt ze op haar motor of geeft ze onder andere boksles aan jonge meiden.

Zeinab is geboren in Nederland en in Marokko opgegroeid tot haar zevende levensjaar. Dat maakt Nederlands haar tweede taal; iets waar ze zich tot voor kort niet van bewust was. Ze koestert een liefde voor Arabische poëzie, en haar dromen vinden plaats in haar ouderlijk huis in Casablanca.

Slow Writing Lab onderzoek

‘Je hebt eten en een dak boven je hoofd. Wat wil je nog meer?’ is wat we onze ouders vaker hoorden zeggen. De eerste generatie ouders. Mijn ouders. Zij die hun wereld achter hebben gelaten. Voor ons. Voor een betere toekomst.

Maar wat als de toekomst zich vermengt met het verleden? Als twee culturen elkaar ontmoeten in een ruimte, op de straten, in restaurants

en ook bij de dokter? Wat als we elkaar proberen uit te leggen waar we vandaan komen? Wat we hebben meegekregen? Wat als we erachter komen dat we lang niet zoveel van elkaar verschillen? En als we zover zijn om dat te geloven, komen we erachter dat we heel veel van elkaar verschillen.

In mijn onderzoek zoom ik in op opvoeding. Opvoeding binnen de Marokkaanse cultuur. Hoe heb ik dat ervaren? En hoe ervaren andere Nederlanders van mijn generatie dat? Mijn generatie? Ik behoor tot de tweede, maar mijn leeftijdsgenoten vaker tot de derde. Ik hoor je hersenen kraken om dit te begrijpen. Laat het los. Het gaat me meer om wat is blijven hangen en van generatie tot generatie is overgebracht. Waar lopen we allemaal tegenaan en wat willen we graag anders zien? Is het cultuur? Is het de samenleving? Wat doet opvoeding met je en in hoeverre vormt het je? Wat bij de oudste zoon heeft geholpen, hoeft niet automatisch de formule te zijn voor de jongste. Waar je zus of broer bij heeft gezworen, hoeft niet bij jouw kind te helpen. Een kind is meer dan een moment, meer dan een dag, meer dan een fase.

Ademnood

‘Pa mag ik gaan? Ik heb een paar dagen vrij genomen van werk en zou het heel fijn vinden om op vakantie te gaan. Met vriendinnen een paar dagen weg.’

Pa kijkt weg, strak voor zich uit alsof hij net te horen kreeg dat een dierbare is overleden. Een besluit moet nemen over iets wat hij het liefst had willen loslaten. Een last op zijn schouder die ondraagbaar is geworden.

Alsof het de eerste keer is dat hij zo reageert, ben ik alweer in shock door zijn reactie.

‘Pa, is het oké als ik ga?’

Stilte, doodse stilte en bloed dat kookt. Ik voel dat mijn ademhaling sneller wordt en dat ik me geen houding weet te geven.

‘Pa, mag ik alsjeblieft antwoord?’ vraag ik.

‘Jullie doen toch allemaal waar jullie zin in hebben’, is het enige wat hij zegt.

De woordwisseling die daarna plaatsvond wil ik het liefst vergeten, doen alsof het nooit heeft bestaan. Uit mijn harde schijf wissen. Voor altijd.

Ik voelde me klein, gekleineerd, een nietsnut, alsof ik nooit goed genoeg kan zijn. En dat, dat gevoel wens ik niemand toe. Zelfs niet wie ik niet mag.

Voor even had ik spijt dat ik het had gevraagd, dat ik het een kans gaf. Dat ik voor even dacht dat ik kans maakte. Er begrip zou zijn voor de situatie.

Nog geen half uur geleden.

‘Kom je nog eten’ riep mijn moeder vanuit de woonkamer.

‘Kom eraan, nog heel even een mailtje sturen!’ riep ik terug.

‘Het houdt ook nooit op’, hoorde ik mijn moeder tegen mijn vader zeggen. Terwijl ik mijn laatste mailtje aan het typen was, zag ik dat het bijna 19:00 was en dat de persconferentie zo zou gaan beginnen.

Ineens hoorde ik mijn moeder achter me: ‘nog niet klaar?’

‘Aah sorry, maar ben even aan het luisteren wat er gezegd wordt. Wel handig om op de hoogte te blijven toch?’

‘Wat zeggen ze? Weer meer besmettingen, wat we afgelopen weken al vaker hebben gehoord.’

‘Inderdaad veel hetzelfde, maar ook wat updates, vandaar dat ik het wil horen.’

Ondertussen had ik al zoveel gemist dat ik besloot om het later verder te kijken. Sloot mijn laptop af, waste mijn handen en schoof gezellig aan. Ik merkte dat ik me ongemakkelijk begon te voelen. Ik zit bijna nooit alleen met mijn ouders. Er is altijd iemand bij, iemand die het gesprek voert, iemand die ze aan het lachen maakt. Verzonken in gedachten bedacht ik me dat het misschien wel een goed moment zou zijn om een vraag te stellen. Een vraag stellen vraagt soms meer voorbereiding dan je zou verwachten. Vraagt om lef, uithouding en doorzettingsvermogen. Het vraagt om verwachtingen loslaten. Om teleurstellingen. Om accepteren en respecteren. Hoe moeilijk het is.

Wenste ik dat ik niet had gesproken. Dat ik het had gehouden bij hoe lekker mijn moeder had gekookt. Ik merk dat ik hap naar adem, dat de ruimte mij niet meer kan dragen. Dat de wereld niet groot genoeg kan zijn voor de pijn die ik voel. Ik moet even de deur uit. Adem in, adem uit. Omgekleed, tranen onder controle, ademhaling weer constant. Maar er blijft ademnood, zolang mijn woorden geen ruimte krijgen.

Maureen Ghazal

15

Maureen Ghazal (1995) schrijft poëzie en proza en maakt performances en beeldend werk. In 2018 studeerde ze met haar dichtbundel *Altijd verschoven ruimtes* af aan de Willem de Kooning Academie. In datzelfde jaar won ze de El Hizjra Literatuurprijs voor haar poëzie. Gedichten van haar hand verschenen in *De Gids*, *De Revisor* en *Deux Ex Machina* en ze schreef verhalen voor de bundels *Sampler* en *Tilt INC*. Ze draagt haar werk geregeld voor, dat deed ze eerder onder meer op het Crossing border Festival, Dichtersmarathon Perdu en Frontaal. Sinds december 2020 is ze redacteur van *De Revisor*.

Slow Writing Lab onderzoek

Welke invloed heeft taal op landschap? Op welke manieren kan taal in de grond wortelen? Hoe kunnen taal en landschap zich op hun beurt weer in een lichaam nestelen? Welke verbinding is er tussen landschap, taal en mens?

Tijdens het Slow Writing Lab heb ik onderzoek gedaan naar mijn geboortegrond in de polder: de weidse graslanden met rechte sloten en de Nederlandse taal die daarin besloten ligt. Tegelijkertijd begon ik met het leren van de Arabische taal, de moedertaal van mijn vader, en hield

ik mij bezig met de vraag of een taal kan groeien in een ander klimaat. Op vlakke aarde probeerde ik mij de keelklanken eigen te maken.

Ik onderzocht wat geboortegrond voor mij en mijn familie betekent en in hoeverre we geworteld zijn in de plaats waar we zijn geboren. Ik schrijf over het dragen van meerdere landschappen en talen en hoe die menging van aarde kan voelen.

Het afgelopen jaar wandelde ik veel door de polder en resoneerde de omgeving ook in projecten buiten het Slow Writing Lab. Daardoor schreef en dacht ik over de omgeving vanuit wisselende perspectieven en combineerde ik teksten. Ik leerde lijnen te leggen tussen projecten en ze met elkaar te laten spreken.

Tijdens het Lab schreef ik aan een reeks fragmenten waarin de ik-persoon wandelingen maakt door de polder, en reflecteert op haar omgeving, het berggebied van haar vader, het leren van de Arabische taal en de vraag hoe je meerdere landschappen en talen kunt dragen en verenigen. De fragmenten worden, net als het landschap, steeds weidser. Ik blijf aan de fragmenten schrijven en hoop ze in de toekomst in elkaar te leggen tot een groter werk.

Zee	بَحْر
water	مَاء
gras	عَبْد
grond	أَرْض
hemel	سَمَاء
huis (bestaan meerdere woorden voor, maar vind dere twee het mooist)	بَيْت / دَار
Ghazal (hert / dichtvorm)	غَزَل

Denk aan je keel als een zee

~

17

Als kind bedacht ik met mijn zus een renwedstrijdje. We spraken af dat degene die als eerste bij het grasland was aangekomen won. Ik rende alsof mijn leven ervan afhing. Uiteindelijk brachten mijn voeten mij als eerste bij het gras waarna ze erin verdwenen. Na mijn voeten verdwenen mijn benen, na mijn benen mijn middel en armen. Langzaam ging ik kopje onder. Mijn zus schreeuwde. Mijn vader rende op me af. Vol verbazing keek hij naar de grond die mij in zich had opgenomen. Met zijn hand zocht hij mijn arm en trok me omhoog. Aan mijn schoenen kleefde modder, aan mijn lichaam hing groen alg. De aarde nam intrek in mijn keel. Ik proefde de zilte grond.

~

غ

Spreek uit als *ghayn*.
(Met huig vormen)

Huig laten trillen.

Zeg *Gha*.

Denk aan de Franse r, van bonjour.

Vermeng de r met de g.

Laat de klank wat schuren.

Denk aan je keel als een zee.

Maak golven.

Blijf stromen.

~

In dit land bestaat alles uit water. De grond en lucht zijn vochtig, er kan dagenlang mist hangen, de hemel is bezaaid met wolken. Er is een zee en er zijn rivieren, er zijn meren en sloten en poelen en plassen regenwater. Het kan dagen en weken achtereen regenen. Schoenen en kleren zijn doorweekt, straten staan blank en ook lichamen worden vloeibaar. Graslanden veranderen van poelen in rivieren. Overal klinkt het geluid van water. Een stromende, tikkende massa die zich over het land begeeft. Sommigen noemen het koud kikkerland. Anderen oase.

~

We oefenen het alfabet. De lerares wijst de letters aan en spreekt ze hardop uit, wij volgen haar in koor. Bij de eerste letter uit het alfabet أ, zegt ze: أرض (ard) – ‘grond’. Bij de middelste letter س, zegt ze: سَمَاء (sama’) – ‘hemel’. Na de keelklank ع (ayn) volgt غ (ghayn). Ik vind het de moeilijkste letter uit het alfabet. ‘Denk aan de r van bonjour’, zegt de lerares. ‘De Franse r vorm je met je huid.’ Als voorbeeld noemt ze غزل. Verbaast roep ik dat dat mijn achternaam is. De lerares klapt enthousiast in haar handen en schrijft mijn naam op het bord. Niet eerder zag ik mijn achternaam in Arabische tekens. Ik had het langer verwacht, of eigenlijk wist ik niet wat ik moest verwachten. De lerares vraagt me de letter en mijn achternaam te herhalen. Ik spreek mijn achternaam uit zoals ik dat altijd doe. ‘Nee’, onderbreekt ze me. ‘Je gebruikt de Nederlandse g. Maar het is de gha van bonjour.’ De klas kijkt me vreemd aan. Ik staar naar mijn achternaam op het bord en probeer de klank ik in mijn keel te schuiven. Het komt er niet juist uit. De lerares doet het een paar keer voor en leert me mijn achternaam. De rest van de les noemt ze me غزل.

~

Ik loop door een lege polder.

Achter de heuvel klinkt een ruisend geluid.

Het ruisen komt steeds dichterbij en verandert in muziek. Er klinken een oed, een fluit en trommels. De klanken komen me bekend maar vreemd voor in dit landschap. Een slepende vrouwenstem raakt de weilanden aan.

Wanneer het geluid in omvang toeneemt fietst er een man de heuvel over. Hij zit gebogen op zijn fiets en komt op adem van de helling. Zijn haren zijn grijs, zijn huid is olijkleurig en op zijn hoofd ligt een gebedsmuts.

Op de daling laat hij zich naar beneden rijden.

Het geluid daalt mee.

Op het ritme van de muziek trapt de man het asfaltpad over.

De muziek komt uit een klein radiootje dat op zijn stuur is bevestigd. Af en toe draait de man met zijn stuur; de klanken verspreiden zich over de grasvlaktes. Ik herken de Libanese zangeres Fairuz in de vrouwenstem.

خدني على بلادي
galmt er door de polder

Gidny hala blady
fluister ik mee

<i>Gidny</i>	<i>hala</i>	<i>blady</i>
Neem me mee	naar	mijn land

Voor het eerst doorgrond ik de betekenis. Alsof het landschap dat los van deze taal staat zorgt voor een nauwkeuriger manier van luisteren.

نسم علينا الهوا من مفرق الوادي
يا هوا دخل الهوا خدني على بلادي

De woorden zijn verworden tot golven die onafgebroken stromen. Mijn keel duwt ze moeiteloos aan wal.

نسم علينا الهوا من مفرق الوادي
يا هوا دخل الهوا خدني على بلادي

Ik blijf zingen tot ik merk dat de vrouwenstem en trommels overgaan in een zacht geruis. Wanneer ik omkijk fietst de man aan het einde van het asfaltpad.

~

Ik zie mijn vader over het grasveld in de tuin lopen. Zijn blik is op de hemel gericht. In de woonkamer klinkt de stem van de weervrouw op het journaal. Ze zegt dat ook de lucht een landschap is. Ik kijk door het raam naar de steeds veranderende lucht. Een uur geleden was het wolkeloos, nu drijven er grijze regenwolken over die langzaam de hemel bedekken. Boven mijn vaders geboortegrond zijn de luchten felblauw, de hemel-landschappen zijn er constanter. De weervrouw toont een foto van een bewolkte lucht boven een sloot. Het water weerspiegelt de wolken en ik vraag me af of het ook Arabische letters kan weerspiegelen.

Lisa Huissoon

Lisa Huissoon (1995) studeerde in 2019 af aan Creative Writing op ArteZ in Arnhem. In september 2020 debuteerde ze bij De Arbeiderspers met *Alle mensen die ik ken*, een poëtisch archief waarin ze de lezer deelgenoot maakt van 2131 ontmoetingen en relaties met haar geliefden,

vrienden, familieleden, burens, collega's en voorbijgangers. Ze laat in een werveling van observaties en buitensporige details zien welke indruk de mensen op haar hebben achtergelaten en geeft aan de hand van een alfabetisch gesorteerde lijst een leven bloot.

22

In deze publicatie zijn een paar teksten uit *Alle mensen die ik ken* te lezen.

Bridget

Ik kwam haar tegen bij de loempiakraam in het centrum. Ze gaf me drie kussen en omdat er nog kruimels van het bladerdeeg aan haar mondhoeken kleefden, veegde ik mijn wangen schoon toen ze me losliet en weer op het bankje ging zitten. Ze was halverwege een pasteitje en zei dat de combinatie van vlees en deeg haar aan vroeger deed denken. Met haar hoektanden beet ze de harde, gevouwen korst af. Ze smakte en sprak tijdens het kauwen. Na het eten likte ze nog zo lang aan haar vingers dat ik begreep dat het om een heel diep verlangen ging.

Demy

In een kantoorwinkel in een overdekt winkelcentrum zocht ik naar krijt. Demy stoorde zich aan de bewaker bij de ingang, die ons nauwlettend in de gaten hield omdat wij de enige klanten waren, en nam daarom een pak stanleymesjes mee zonder ervoor te betalen. Op de stadscamping haalde ze een reisflacon shampoo tevoorschijn, die ze opensneed met een van de stanleymesjes. Ze had een paar gram mdma verborgen in een condoom in een condoom in een condoom in een reisflacon shampoo in een opgerolde slaapzak in een compressiezak in een plastic tas in het midden van haar backpack, tussen de rest van haar bagage.

In de twee weken die volgden gebruikten we de stanleymesjes om avocado's mee doormidden te snijden en ons brood te smeren, tot ze bot werden, omdat we ze niet schoonmaakten of opruimden, maar op het gras in de voortent lieten slingeren, waar ook Demy's gitaar lag. De gitaar had ze gekocht bij een muzikwinkel aan de Donau. Ze speelde aan het water en vertelde over een videoband waarop ze zichzelf als kind had teruggezien. Haar vader tilde haar op en knuffelde haar. 'Ik herinner het me niet,' zei ze, 'maar zo is hij ook geweest.'

Elina

Voordat de dansles in het park begon, vertelde ze dat ze met een raar gevoel rondliep. Ze had om zeven uur 's ochtends wat grofvuil naar de straat gebracht en vanuit haar keukenraam gezien hoe voorbijgangers bij haar oude spullen gestopt waren. Iemand pakte een leeslampje op dat van een oude geliefde was geweest, bekeek het van alle kanten en nam het mee. Haar elektrische tandenborstel werd uit de hoop getrokken. Toen Elina het grofvuil naast de afvalbakken neerzette, had ze verwacht dat het met een vuilniswagen zou worden meegenomen. Ze had het gesnuffel van andere mensen niet aan zien komen, en ze had ook niet gedacht dat ze de hoop oude spullen vanuit haar keukenraam zou zien verkleinen.

Gerda

Gerda en Lotje hadden ieder hun eigen tuinstoel en hun eigen tuinstoelkussen. Ze zaten het grootste deel van de tijd samen onder de luifel. Ik herinner me dat Gerda en Lotje er een keer op uit trokken om wat boodschappen in te slaan. Gerda had zestig euro uitgegeven aan tubes tandpasta voor Lotje. Ze ging nog even naar de notenkraam op de markt en liet Lotje in de auto wachten. Lotje zat in de opgewarmde auto en werd daar zo pissig van, dat ze uit wraak haar tanden in de dure tubes zette. De tandpasta spoot eruit en ze smeerde het uit over de rijdersstoel. Gerda vond het jammer dat het zo gelopen was, maar hoe kon ze het Lotje kwalijk nemen?

Hans

Ik denk aan mijn vader, die bij een bedrijf werkt dat gespecialiseerd is in het aardappelverwerkingsproces. Hij ontwikkelt machines om frites, chips en andere aardappelbijproducten te produceren. Mijn vader is een man die in een vliegtuig stapt en dan een taxi neemt naar een fabriek om de machines te controleren. Een man die regelmatig in hotelbedden in slaap valt.

Ik vraag me af of hij met afstand naar zichzelf kijkt. Ziet hij zichzelf als hij door de belastingvrije zone van de luchthaven ijsbeert, en vlak voor vertrek een liniaal met daarop een afbeelding van Tasmaanse duivels voor zijn kinderen afrekent?

Marta

De gedachte dat iemand haar kamer binnen zal sluipen drijft Marta ertoe de deuropening met haar bed te blokkeren. Ze wil de kamer 's nachts niet onbewaakt achterlaten, omdat iets of iemand van dat moment gebruik zou kunnen maken. Ze plast in een plastic 148 149 zak, die ze dichtknoopt en de volgende dag naar de klike brengt alsof er niets gebeurd is.

Als kind had ze een terugkerende droom waarin iemand haar uit bed tilde en in een doos stopte die vanaf de buitenkant met spiegels bedekt was. De doos werd in het bos gezet en

reflecteerde de bomen van alle kanten. In mijn hoofd ziet deze droom er ongeveer zo uit: als een groep rondrennende zebra's waarbij de een niet van de ander te onderscheiden is. Niemand zou zien dat er een doos in het bos staat, of weten dat zij erin zit.

Ruben

Er zijn twee verhalen in omloop geweest over het jarenlange ontbreken van wimpers aan Rubens rechteroog.

Het eerste verhaal: Ruben had heel veel last van hooikoorts, waardoor hij zo vaak in zijn gezwollen, jeukende, tranende ogen wreef dat hij uiteindelijk zijn haarzakjes kapotmaakte. (Uit dit verhaal wordt niet duidelijk waarom hij slechts aan één oog geen wimpers meer had.)

Het tweede verhaal: Ruben stak een joint aan terwijl hij inhaleerde, waardoor er een vlam ontstond zo groot als zijn gezicht en de wimpers van zijn rechteroog verbrandden. (Uit dit verhaal wordt niet duidelijk waarom het zo lang duurde tot de wimpers weer aangroeiden.)

Tie

De mensen met wie ik over hem sprak, stoorden zich aan zijn rechtopstaande kapsel, en zoals altijd wanneer mensen zich storen aan zoiets als een kapsel, gaat het niet echt om datgene waaraan ze zeggen dat ze zich storen, maar bijvoorbeeld om de ruimte die iemand inneemt, of omdat er niet begrepen wordt wie iemand is, en dat kan niet zomaar met een platter kapsel worden verholpen.

Yoko

Yoko vindt het moeilijk als ze door de stad loopt en een appel eet, om het klokhuis vervolgens in een prullenbak te gooien tussen zo veel rotzooi, terwijl die appel voorheen nog aan een boom groeide en geplukt is of op de grond gevallen. Ik wil haar tegen me aan drukken, het is zachtvaardig om op deze manier over het einde van een stuk fruit na te denken.

Machteld Touwen

Machteld Touwen (1996) volgt momenteel de opleiding tot tweede-graads docent Nederlands aan de HAN University of Applied Sciences. In 2018 studeerde ze af bij de opleiding Writing for Performance aan de HKU. In haar afstudeerwerk *De hoofdeloze van Lioche* verbindt ze de vorm van een tragedie aan het deconstructivisme van het post-moderne theater. Eerder werk van haar hand werd gespeeld op theaterfestival Tweetakt en in theater- en productiehuis Frascati. Een terugkerende thematiek in veel van haar stukken is de onvolledige mens: wanneer mensen genoeg aan zichzelf zouden hebben, zouden ze geen reden hebben om contact te zoeken.

Slow Writing Lab onderzoek

Voor het Slow Writing Lab heb ik onderzoek gedaan naar *body awareness art*. Met body awareness art ben ik bekend geraakt door beeldend kunstenaar Maria Lassnig. Zij zette de sensatie van haar eigen lijf om in onder andere schilderijen van mensen zonder haar en mensen met meerdere hoofden. Wij ervaren ons lijf niet altijd zoals het eruitziet maar toch lukt het veel kunstenaars, door het lijf te verbeelden, jou je eigen

lijf te laten ervaren. Zo roepen de epoxyharsbeelden van Berlinde de Bruyckere een ongemak op over het kwetsbare lichaam. Dat effect is iets waar ik jaloers op kan worden. Hoe kun je soortgelijke ervaringen in tekst bewerkstelligen?

Ik heb tactieken van Maria Lassnig afgekeken door liggend te schrijven, heb mij laten inspireren door het beeldend werk van Berlinde de Bruyckere en heb mij voor een periode volledig op yoga gericht. Door dit onderzoek naar hoe mijn eigen lichaam zich tot het schrijven van teksten verhoudt, ben ik gekomen tot vier ruimtes om mij verder in te verdiepen:

- De longen (een stedelijke omgeving)
- De darmen (het platteland)
- De appendix (een zandvlakte)
- Het hart (een hub)

Samen met theatervormgever Floris Barnhoorn ben ik aan de slag gegaan met het visualiseren van deze ruimtes. Ik schreef, hij maakte maquettes en die processen hadden een wisselwerking. Door de visualisatie van deze ruimtes kwam ik op andere schrijfstrategieën. Door de

maquettes van de darmen ontdekte ik dat darmen ook een hoopvolle omgeving kunnen zijn en ben ik op zoek gegaan naar hoopvolle sensaties zoals de smaak van honing. De mechanische verbeelding van het hart zorgde ervoor dat ik alle teksten afkomstig uit het hart op metronoomgetallen ben gaan schrijven. Bij het verdiepen in *tantra* en *chakra's* ontdekte ik dat

bij iedere chakra en iedere regio van het lichaam bepaalde toonhoogtes horen. Ik vond regio's waar het klinkt alsof je je in een ronkende buik bevindt.

Het lichaam in taal vatten is niet gemakkelijk. Wat mij wel is gelukt om het lichaam in schrijfstrategieën te vatten. Daaruit moeten wel teksten ontstaan die voelbaar zijn.

Maquette van de darmen door Floris Barnhoorn

Welkom in dit lichaam

In dit geheel allesomvattende zijn waarin we leven

Hier horen kamers en gangen

Krochten en nissen

Grotten en holtes

Welkom in dit lichaam waarin we allen onze weg zoeken

Of

Ik in ieder geval

Holendiepte

Ik heb gehoord dat hier een schippersjongen is die je wil insmeren met honing. Ik heb het gehoord uit betrouwbare bron. Tenminste, ik ga er vanuit dat Tonne betrouwbaar is. Ik heb geen reden om iets anders te denken. Dus ik ga ervan uit dat ze betrouwbaar is. Dat lijkt mij beter. Het beste in de ander te willen zien. Dan kom je nog ergens in plaats van in je huiskrot te blijven. Ik snap niet hoe het kan dat ik dat afscheid nemen zolang heb uitgesteld. Als ik nu vanaf dit vlottend schip naar de kant kijk en zo'n huis als het mijne zou zien, zou ik spontaan medelijden krijgen. Je zou maar wonen in een krot. Je zou maar bang zijn dat ieder moment alles in elkaar kan zakken. Je zou maar bang zijn dat je keer op keer je huis weer moet opbouwen uit schroothout. Je zou maar bang zijn dat dat huis iedere keer een stukje lager en kleiner wordt. Tot je alleen nog op je bed kan liggen, omdat je zittend al je hoofd stoot aan het plafond. Maar dat is het dus, die angst was er niet. Er was genoeg darmangst. Maar niet die angst.

Ik heb gehoord dat schippersjongens zich vervelen. Omdat je niet weet wat na welke bocht komt. Omdat je misschien wel verdwijnt in een van deze holendieptes. Omdat de wereld toch wel aan je voorbijgaat. Je hoeft je nergens aan te binden. Je hebt alleen elkaar. En het schip. En dat alles gaat vervelen. Of maakt baldadig. Het begint met het overboord gooien van spullen. Kleine spullen. Gewoon om te zien dat je iets kan laten plonsen. Dat je invloed hebt tot buiten het schip. Al is het dan alleen maar invloed op het water. En de spullen worden steeds groter. En het worden krachtmetingen. Wie gooit wat het verst? Wat maakt het meest geluid? En als je nu iets heel groots gooit, kan je dan de kant doen overstromen? Totdat er geen spullen meer over zijn. Totdat je alleen nog elkaar hebt. Als ik het zou vragen, dan zullen ze zeggen dat ze nooit hebben overwogen elkaar van boord te duwen. Maar dat geloof ik niet. Natuurlijk heb je dat

overwogen. Wat voelt nu machtiger dan invloed te hebben op iemands leven. Zelfs al kan die ander zwemmen; iemand schrik aanjagen is ook beïnvloeden.

Als je alleen nog elkaar hebt, dan kun je alleen elkaar nog iets aandoen. En ik weet niet of dat dan met toestemming gaat, maar het gebeurt wel. Het is het ruige stoeien, het vechten. Het is het stiekeme kietelen van opvarenden. Tot je steeds groter en groter denkt. Totdat je geen spullen of eten meer ziet, maar alleen nog mogelijkheden. Zoals de mogelijkheden van honing.

De mogelijkheden van honing die ik ken:

- In je drinken stoppen
- In je eten stoppen
- Krioelbeestjes van voeren
- Baby's mee doden
- Littekens mee versoepelen
- Wonden desinfecteren

Ik ben nog nooit ingesmeerd met honing. Niet door een ander. Niet met een andere reden dan wonden verzorgen. Ik zal wachten tot de holendieptes. Ik zal wachten tot het echt donker wordt. Ik zal wachten tot het vechten begint. En het stiekeme kietelen. En ik zal in de laadruimte kruipen en zoeken naar honing. En ik zal klaarzitten.

~

Ik denk dat het nacht is want het is donker. Het kan ook donker zijn omdat we in een holendiepte terecht zijn gekomen. Ik zie in ieder geval niets in deze nachtelijke diepte, maar ik hoor wel stemmen. Giechels worden binnengeslikt. Ik hoor gebeuk. Het is precies zoals ik verwacht had.

En nu kom jij
Kom maar
Kom maar naar mij
Ik zit hier klaar voor je
Met mijn honingpot en mijn uitgekledede lijf
En als je komt steek dan je tong bij mij naar binnen
Betast mij met je ruwe handen
Er was eens
Een ik

Hier ben ik dan/ ik bewandel je woordwegen/ voel hoe je
klanken maakt/ ik die je tong bewoont/ er zitten haken/ en
ogen aan/ je bent steeds ruw/ ik wandel tussen je papillen/
bezorg je een kriebel pijn/ ik geef jou dat gevoel/ dat je op slot
zit/ dat je ergens over inzit/ zonder dat je weet/ wat dat moet
zijn/ want het gaat zo/ olala//

Denk je nu aan mij?

Of zijn mijn bewoningen/ tevergeefse pogingen/ ergens bij te
horen/ zou je mij uitspugen als je mij in je mond vindt/ walg je
dan van mij/ of van jouw mond/ waar niemand hoort/ hoor je
mij/ hoor je mij/ hoor je mij/ ik wil in je gehoorgang kruipen/
als je het goed schoonmaakt/ doe een beetje/ je best voor mij/
zeg mij/ je bent welkom//

Ik moet iemand ontmoeten

Ik moet voelen dat mijn lichaam niet alleen van mij is

Vera Morina

32

Vera Morina (1995) is een Nederlands-Kosovaarse schrijver van toneel, scenario en poëzie. In 2019 studeerde ze af aan de opleiding Writing for Performance aan de HKU, waar ze met haar afstudeeronderzoek naar inclusiviteit in het theater De Pluijm, de scriptieprijs van haar opleiding, won.

Vanwege een grote liefde voor grote verhalen, liep ze tijdens haar studie stage bij Warner Bros., Toneelgroep Amsterdam en Het Nationale Theater. Sinds haar afstuderen schrijft ze o.a. voor Frascati Producties, Theater Bellevue en De Toneelmakerij en ontving zij de YAA-award.

“Ik schrijf,” zegt ze. “Omdat theater en literatuur mij leerde dat er buiten onze alledaagse realiteit nog een werkelijkheid bestaat: de verbeelding, de fantasie. Dat was een verlossing die ik iedereen wil schenken.”

Slow Writing Lab onderzoek

Voordat ik aan het Lab begon, wist ik dat afkomst en seksualiteit een grote rol speelden in de teksten die ik schrijf. Ik vind het ook belangrijk om over deze thema's te schrijven, omdat ze een grote betekenis hebben in mijn leven. Voor zowel mijn afkomst en seksualiteit heb ik een

lange tijd schaamte gevoeld, omdat ik ze zelden terug zag in boeken, films of op televisie en het toneel.

Door zelf teksten te schrijven die over deze thema's gaan, hoop ik bij te kunnen dragen aan de zichtbaarheid van bijvoorbeeld Kosovo en de Balkanoorlogen, maar ook een licht te schijnen op queer identiteit.

Tot het Lab hield ik die twee thema's altijd gescheiden van elkaar, omdat ik dacht dat ik ze niet gelijkwaardig kon behandelen binnen één tekst. Ik had het gevoel dat ik óf moest schrijven als een Nederlandse gay, of als een Kosovaarse hetero, maar niet als iemand die zich ergens daar tussenin begeeft.

Met de tekst waarmee ik tijdens het Lab ben begonnen, *Brieven van een biseksueel*, probeer ik dat wel. Het stuk speelt zich af in een wereld waarin de queer-community zich begeeft in een ondergronds gangenstelsel, alleen welkom is van een afgescheiden wereld zonder daglicht.

De avond voordat het stuk begint heeft er een aanslag plaatsgevonden in een ondergrondse club, waardoor het gangenstelsel deels is ingestort. Alle overlevenden zijn opgevangen in hotelkamers, hoog boven de grond.

Ilira = Giulia
Medina = Nancy

Nancy Masaba (Medina) en Giulia Reiss (Ilira)

We zien een kamer op de 39^e verdieping met daarin twee zussen: Ilira en Medina.

Ilira vecht voor gelijkheid voor haar seksualiteit, ze strijdt voor gelijke rechten en wilt afrekenen met de vooroordelen over en minderwaardigheid rondom bisexualiteit. Medina vecht juist voor gelijkheid voor haar afkomst. Ze wilt de cultuur

van haar familie representeren en blijft net zo lang vechten tot haar thuisland erkent en gerespecteerd wordt door de rest van de wereld.

Beide zussen vinden dat de ander haar vrijheid en veiligheid in Nederland op een verkeerde gebruikt en vanwege dat verschil strijden ze niet alleen tegen de rest van de wereld, maar ook tegen elkaar.

Fragment uit 'Brieven van een biseksueel' (2020)

MEDINA

op een dag komt hij thuis
papa komt de kamer binnen en zegt:
Pim Fortuyn is vermoord!
hij is blij
dus ik ook
ik moet lachen en sla mijn armen om zijn nek
hij tilt me op en draait me rond
ik vraag waarom het zo goed is dat Pim Fortuyn is vermoord

ILIRA

eng woord voor een kind van 11 ... "vermoord"

MEDINA

hij was tegen ons, zegt papa
hij zegt

ILIRA

dat Pim Fortuyn zegt

MEDINA

Dat als het aan hem lag
er geen islamiet meer binnen zou komen
dat betekent
dat als Pim Fortuyn niet was vermoord
hij er misschien voor had kunnen zorgen
dat wij weer weg zouden moeten
nu lach ik nog harder

ILIRA

niet
je bent bang

je weet dat papa en mama gevlucht zijn van ons land vanwege
hun geloof
ze hebben je beloofd dat het hier veilig was
maar er is hier blijkbaar ook iemand die jullie weer weg wil
hebben

MEDINA

maar die is vermoord
en we mogen dus blijven
ik vraag papa wat hij nog meer allemaal stom vindt aan
Pim Fortuyn

ILIRA

een paar weken daarna
gekke hittegolf, super heet, 30 graden of zo
zelfs zo heet dat de meester zei dat we buiten mochten spelen
in plaats van taal
dus wij rennen, mijn klas en ik, naar het grasveld naast de
school
wij komen daar

MEDINA

daar is groep 8 aan het spelen
je bent bang voor groep 8
je weet niet waarom

ILIRA

sommige jongens uit die klas zijn al best wel lang
maar een paar nog heel klein
ik vraag me af of dat erg is als je naar de middelbare school gaat
de meiden dragen bijna allemaal een korte blauwe broek met
een zwart hemdje
ik heb zelf heel andere kleren aan
ik vraag me af waarom

Waarom komt Medina daarheen?

...
een van de langste jongens uit groep 8, Jort,
die knalt keihard tegen een meisje

MEDINA
Ghislaine

ILIRA
tegen Ghislaine aan
ik ken haar van handbal
we zitten bij elkaar in het team
we kletsen niet zo vaak met elkaar
het is meer gewoon van “hoi” en “hai”
Jort die knalt dus keihard tegen Ghislaine aan
die bal schiet de lucht in
Jort begint meteen te roepen
maar die bal komt mijn kant op
recht op mij af

MEDINA
Echt niet

ILIRA
bijna recht op mij af

MEDINA
Nee, die bal
die vliegt ver over je heen
en landt een paar meter achter je

ILIRA
niet waar
hij landt op mijn schoot
die bal ligt opeens op mijn schoot

ik kijk voor me uit

MEDINA
draai je om

ILIRA
waarom?

MEDINA
de meester roept je
hoor je niet?

ILIRA
ik hoor het niet
ik zie Ghislaine
ze komt steeds dichterbij
en alles wat er achter haar gebeurt
dat wordt opeens zo vaag
ze komt op mijn netvlies in vol contrast met alles wat ik eerder
heb gezien
ze verschijnt in kleuren-

MEDINA
draai je om
je kunt alles altijd ontkennen tot de seconde dat je het heel
zeker weet
dat kan nu nog

ILIRA
ik probeer mijn hand voor mijn gezicht te houden maar ik wil
nooit stoppen met kijken
plotseling neemt het elk van mijn zintuigen over
als laatste mijn huid
die trekt opeens strak rond mijn kaak

MEDINA
dat kan nu nog

ILIRA
mijn lippen krullen zich omhoog
ik ben zomaar opeens verliefd op Ghislaine geworden
ik wil het roepen
aan haar laten weten

MEDINA
je wilt van handbal af en je ziekmelden tot de vakantie begint
en haar nooit meer zien
je wilt zo veel droge witte boterhammen eten tot al je aders
knappen en er geen druppel bloed ooit nog door je lichaam
pompt zodat je stopt met voelen

ILIRA
is het zo erg?

MEDINA
dit wat je nu voelt
verstop je zo diep in jezelf dat je hoopt dat niemand het ooit
zal ontdekken

ILIRA
niemand?

MEDINA
niemand

ILIRA
Waarom?

Zij is eigenlijk een heel doodbleeden @
haar hama

MEDINA

ik vraag papa wat hij nog meer allemaal stom vindt aan
Pim Fortuyn
papa zegt
hij is (homo)

ILIRA

ik kom die middag thuis
trek al die bebloede witte boterhammen met daarin mijn
gevoel voor Ghislaine uit mijn body
en prop ze heel diep in de knuffel naast mijn hoofdkussen

MEDINA

De hele zomervakantie druk je middenin de nacht,
als je wakker wordt van nachtmerries waarin terroristen met
een vliegtuig je kamer binnen vliegen en in het wilde weg
beginnen rond te schieten maar jou steeds op een haar na
missen,

ILIRA

die knuffel heel hard tegen me aan

Tirsa With

Tirsa With is (audio)maker, stem-actrice, vertaler en schrijfster. Ze studeerde cum laude af in literatuurwetenschappen met haar scriptie over vrouwelijke seksualiteit in orale verhalentradities van de Surinaamse Marrongemeenschap. In 2020 werd haar verhaal 'Schrammen voel je tenminste' gepubliceerd in de bundel *De goede immigrant* van Uitgeverij Pluim. Momenteel maak ze in opdracht van Uitgeverij Volt een Nederlandse vertaling van *Brown Girl Dreaming*, de poëtische memoires van prijswinnend auteur Jacqueline Woodson. Daarnaast spreekt ze audioverhalen, audiotours en commercials in, onder meer voor Writers Unlimited en het Stedelijk Museum. Ze zet haar expertise in literaire performance en spoken-word ook in als adviseur voor het Amsterdam Fonds voor de Kunst en het Nederlands Letterenfonds.

Slow Writing Lab onderzoek

Tijdens het Slow Writing Lab heb ik me met name gefocust op het ontwikkelen van mijn professionele makerschap onder begeleiding van Marthe Sophie Zeevenhooven, kunstenares, docent en coach creatief proces. Je zou kunnen zeggen dat ik dit jaar heb geëxperimenteerd met vorm, van mimeworkshops tot fictiepodcasts, stemacteren en literair vertalen. Maar dit was slechts een deel van mijn onderzoek naar hoe ik werk.

Als spokenword-artiest was ik vooral gericht op snel en deadline-gedreven schrijven. Dit jaar wilde ik leren hoe ik mijzelf op een duurzame manier kan motiveren en inspireren voor langere projecten. Door coachingsgesprekken en *deep dives* in mijn psyche exploreerde ik langzaam nieuwe manieren van werken: van 2 minuten werken per dag en positieve associaties aanleren tot experimenteren met werken vanuit bed.

In deze mistige decemberdagen waarop de avond al neerdaalt voor ik rond het middaguur goed en wel wakker ben, zoek ik naar momenten dat ik me levend voel. Niet overlevend, zoals ik lang slalomde tussen extase, hyperfocus en wanhoop. Ik zoek naar de subtiele rondingen binnen de apathie van het bestaan.

Want voorbij de oude gewoontes van een ‘drukdrukdruk’-leven woedt een wijde leegte. ‘Soms proeft het leven gewoon als een taart van karton,’ constateerde Marthe. Een snijdende ontzuivering.

Mijn werkproces heb ik dit jaar uitgebreid onder de loep genomen, en daar ben ik zeker nog niet klaar mee. Maar ik heb wel wat nieuw gereedschap opgepikt om te helpen in de rest van de zoektocht, mijn oude set gemariékondoot en met potlood een paar plekken omcirkeld waar ik nog wil zoeken, wroeten, of zitten.

Achter:

Schrammen voel je tenminste

Aan het begin van mijn Lab werd ik door Ebissé Rouw, redacteur en host van de Dipsaus Podcast, gevraagd om een bijdrage te leveren aan de tweede publicatie van Dipsaus, *De goede immigrant*. Een collectie van niet-westerse schrijvers, denkers en activisten uit verschillende generaties die hun visies op Nederland als thuisland delen. Het is een Nederlandse versie van *The Good Immigrant* uit de VS en het VK worden.

In eerste instantie had ik geen interesse. Ik wilde geen essay schrijven over mijn leven als migrant. Maar net na de deadline vond ik in mijn notitie-app een *rant* die ik ooit om

3 uur 's nachts in bed in mijn ouderlijk huis had geschreven. Ik schreef over de kloof tussen mij en mijn ouders in hoe we dachten over werk, hard werk. Tussen de regels door rook ik de ervaring van tweede generatie migranten met andere cuisines maar dezelfde conflicten. Ik besloot het in te dienen.

Dankzij feedback vanuit het Slow Writing Lab begon ik mijn stellige stuk te verwerken tot een literair werk, waarin de lezer in scènes uit mijn leven met mij meekijkt. Nu was ik niet alleen (na)verteller, maar pakte mijn jongere ik zelf de *mic*. Het verhaal opent met een passage uit mijn oude blog, *tirsatravels*, en de gedichten die ik schreef toen ik zeventien en depressief was kregen ook een plekje in dit werk.

Mijn taak was het bijschaven, vertalen en kanaliseren van versies van mijzelf, hen de ruimte geven hun eigen verhaal te vertellen. Dit resulteerde in een fragmentarisch verhaal in verschillende stijlen, stemmen en tempo's. Hiermee had mijn eerste proza publicatie veel weg van de *sets* van mijn oude spokenword-optredens, waarin losse gedichten samen een verhaal vertelden. En dankzij al die Tirsas die door mijn vingers typten, ontdekte ik de blauwdruk van mijn eigen stem.

De volgende passage is deel van *Schrammen voel je tenminste*, opgenomen in de bundel *De Goede Immigrant*, uitgegeven door Uitgeverij Pluim.

Mijn moeder vraagt hoe het bij Suzanne was. Leuk. Of het goed met haar gaat. Ja. Wat ze gaan eten. Aardappels.

‘Bakaa njan njan’, mompelt ze hoofdschuddend. Ik haal mijn schouders op en pak een glas uit de keukenkast.

‘Heb je nog huiswerk?’ vraagt ze.

‘Weet ik niet’, zeg ik terwijl ik het perfecte laagje limonade in mijn glas probeer te schenken.

‘Hoe weet je het niet? Jij gaat toch naar school?’ roept mijn moeder verontwaardigd. Mijn vader kijkt even op, maar zegt niets.

‘Ehh ik weet niet. Ik kijk zo wel’, roep ik over het stromende water.

‘Heb je je cijfer van die Latijn toets al terug?’ vraagt m’n moeder weer.

‘Ja, een zeven volgens mij’, antwoord ik terwijl ik in de stoel naast mijn vader neerplof.

‘Dan heb je nog geluk gehad. Ik heb je niet zien leren’, antwoordt mijn moeder. Haar stem is scherp en ze kijkt me aan zonder dat haar handen stoppen met snijden. ‘Stel je voor wat je had kunnen halen als je gewoon even de tijd had genomen om te leren’, moppert ze verder. Ik frons en tuur in mijn glas, waar de limonade zich woest probeert te klonteren, maar het nauwelijks ophoudt tegen het water. Ik was best blij met m’n zeven. En het is maar een SO. Die telt niks. En m’n gemiddelde is nog steeds een acht. Dat is toch goed genoeg?

‘Een zeven is toch best goed?’ bijt ik terug. Er valt een stilte. Shit, te fel. M’n moeder kijkt me strak aan. Het licht van de televisie dat in haar ogen glinstert is de maan die haar golven klaarmaakt om het strand in te crashen.

‘Je zit al in de tweede, ik kan niet achter je aan blijven zitten. Nooit weet je of je huiswerk hebt. Het lijkt wel alsof ik naar school ga, niet jij!’ Een stortvloed aan woorden raast over me heen. Het zoute water prikt in mijn ogen dus knijp ik ze dicht. Het tij trekt me de wilde zee in. Ik snak naar adem, maar een nieuwe golf walst over me heen. Ik zink. Dieper en dieper. Het wordt steeds donkerder. Kouder. Ik omarm mijn knieën met m’n armen en dwarrel als een licht herfstblad naar de bodem. Hier heeft de storm geen rake klappen van golven en wind. Hier drukt het water als een omarming van een iets te enthousiaste tante. Hier is het kalm. Voorspelbaar. Ik adem uit en voel hoe de bubbels zich omhoog vechten, snakkend naar hun moeder.

‘Schat, wat is belangrijker: hard werk of talent?’ vraagt mijn vader mij. Ik schrik op en hoop dat hij de storm niet van haar overneemt.

Links: LesbiAm

Aan het begin van de Oorzaken Academy van het NPO Fonds had ik zowaar nog nooit iets geëdit, maar een paar maanden later had ik mijn eerste audiodrama geschreven, opgenomen, geregisseerd en gemonteerd. Het was een uitdagend leerproces in een nieuwe discipline, maar ik ben onwijs trots op wat het mij heeft geleerd, niet alleen over audioproductie, maar ook over mijn eigen maakproces en blokkades.

LesbiAm is te beluisteren op <https://www.tirsatalks.com/lesbiam> of door de QR code te scannen!

other people's memory

*You were born in the morning, Grandma Georgiana said.
I remember the sound of the birds. Mean
old blue jays squawking. They like to fight, you know.
Don't mess with blue jays!
I hear they can kill a cat if they get mad enough.*

*And then the phone was ringing.
Through all that static and squawking, I heard
your mama telling me you'd come.
Another girl, I stood there thinking,
so close to the first one.
Just like your mama and Caroline. Not even
a year between them and so close, you could hardly tell
where one ended and the other started.
And that's how I know you came in the morning.
That's how I remember.*

*You came in the late afternoon, my mother said.
Two days after I turned twenty-two.
Your father was at work.
Took a rush hour bus
trying*

17

BrownOrDawning_01_PRINT.indd 17

8/12/14 12:39 PM

*to get to you. But
by the time he arrived,
you were already here.
He missed the moment, my mother said,
but what else is new.*

*You're the one that was born near night,
my father says.
When I saw you, I said, She's the unlucky one
come out looking just like her daddy.
He laughs. Right off the bat, I told your mama,
We're gonna call this one after me.*

*My time of birth wasn't listed
on the certificate, then got lost again
amid other people's bad memory.*

Rechts

Op het moment van schrijven ben ik bezig met mijn Nederlandse vertaling van *Brown Girl Dreaming*. De volgende afbeelding geeft mijn digitale werktafel weer, een direct kijkje in mijn proces. Hier ben ik in gesprek met de brontekst, de redacteur, en mijzelf.

45

Automatisch opslaan AAN NL Brown Girl Dreaming v2 — Opgeslagen

Start Invoegen Tekenen Ontwerpen Indeling Verwijzingen Uitleg Delen Opmerkingen

andermans geheugen

*Je bent geboren in de ochtend, zei grootmoeder Georgiana.
Ik herinner me het geluid van de vogels. Gemene
krijgsende blauwe gaaien. Zij houden van een gevecht, weet je wel.
Blijf uit de buurt van de blauwe gaaien!
Ik hoor dat ze een kat kunnen doden als ze boos genoeg worden.*

*En toen ging de telefoon.
Door al dat statische geluid en het gekrijs, hoorde ik
je mama me vertellen dat je was gekomen.
Nog een meisje, bedacht ik me,
zo kort na de eerste.*

*Net als je mama en Caroline. Nog geen
jaar tussen hen en zo hecht, je kon nauwelijks zien
waar de een ophield en de ander begon.
En zo weet ik dat je in de ochtend kwam.
Zo herinner ik het ~~mij~~.*

*Je kwam in de namiddag, zei mijn moeder.
Twee dagen nadat ik tweeëntwintig was geworden.
Je vader was op het werk.
Had de bus genomen in de spits
in een poging
om erbij te zijn. Maar
tegen de tijd dat hij aankwam
was jij al hier.*

9

10

*Hij heeft het moment gemist, zei mijn moeder.
Maar dat is niets nieuws.*

*Jij bent degene die tegen de nacht is geboren,
zegt mijn vader.
Toen ik je zag, zei ik, Zij is de ongelukkige
die er net als d'r vader uit ~~is~~ komen te zien.
Hij lacht. Vanaf het begin zei ik tegen je moeder
deze vernoemen toe naar mij.*

*Mijn geboortetijd wordt niet ~~vermeld~~
op de akte ~~is~~ toen kwijtgeraakt
tussen andermans slechte geheugen.*

Marloes Hoogendoorn heeft verwijderd: oma

Tirsa With heeft verwijderd: u

Marloes Hoogendoorn Even een compliment, dit loopt zo fijn en vloeiend door dat ik nauwelijks merk dat het in een andere taal staat! 😊

Tirsa With

Marloes Hoogendoorn heeft verwijderd:

Marloes Hoogendoorn heeft verwijderd: is

Tirsa With heeft verwijderd: gevernoemd

Marloes Hoogendoorn Klopt, is goed vertaald zo!

Pagina 10 van 32 6075 woorden Nederlands (standaard) 100%

Aan het begin van het Slow Writing Lab was ik stellig. Ik wilde géén spokenword meer doen. Ik kon geen gedichten meer z \acute{e} en. En ik vertikte het op een podium in een pakhuis voor een zwijgend publiek me zo naakt te voelen dat het handenschudden en de boeketten achteraf niet konden verbloemen dat wat ik voor het publiek tot leven had geroepen mij met een holle buik had achtergelaten.

Vertalen bood mij een andere vorm van creativiteit, die veel wegheeft van het monteren van audiomateriaal, en van het werken met een innerlijk schrijft \acute{e} am. In plaats van het oproepen van nieuwe gedachten en idee \acute{e} en puzzel ik me een eind weg met bestaande woorden, geluiden en gevoelens. Een concentratie en een *flow* die ik ook op het podium voel, niet het cre \acute{e} ren, maar het eren, van het nu, van het werk, van het proces.

En toch ben ik zo ver van huis nog niet. Mijn experiment met vorm, ofwel werkstijl, creatief medium of literair genre, bracht mij dicht \acute{e} r bij dat meisje op een pallet in een kraakpand, op een grasveld in het park, op de theatervloer voor de kerstborrel, dan ik toe zou willen geven. De creatieve stroom die zich zo makkelijk deed aandraaien voor een spokenword-optreden bleek niet bij een vorm, maar bij mij te horen. Als ik maar goed genoeg luister, maar slim genoeg puzzel, maar diep genoeg buig, kan ik haar glimlach overal vinden.

Colofon

51

Het Slow Writing Lab is een initiatief van het Nederlands Letterenfonds in samenwerking met:

- Gijs Müller, hoofddocent Beeld & Taal, Gerrit Rietveld Academie
- Mathijs Verboom, studieleider Writing for Performance, Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
- Kim van Kaam, talentontwikkelaar De Nieuwe Oost | Wintertuin
- Frank Tazelaar, hoofd opleiding Creative Writing ArtEZ

Begeleiding Slow Writing Lab:

Michiel Koelink, coördinator ArtechLab en senior docent aan de Breitner Academie van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten en docent MFA media, art, design and technology aan het Frank Mohr Institute van Academie Minerva te Groningen.

Coördinatie en programma:

Raoul Markaban en Pieter Jan van der Veen, Nederlands Letterenfonds. Met dank aan Lucette Châtelain, begeleider Slow Writing Lab tot voorjaar 2020.

Met dank voor de voordrachten van schrijftalent niet afgestudeerd aan één van de HBO-schrijfopleidingen door:

Marije Koens, oud-programmaleider Poetry Circle Nowhere en Mohamed Mahdi, directeur El Hizra.

www.slowwritinglab.nl

© Nederlands Letterenfonds, 2020

© De auteurs, 2020

Robin Barry
Zeinab El Bouni
Maureen Ghazal
Lisa Huissoon
Vera Morina
Machteld Touwen
Tirsa With

Financiering

Nederlands Letterenfonds

Redactie

Juul Klein Wolterink
(Nederlands Letterenfonds),
Machteld Touwen (coördinatie)

Auteursfoto's

Wouter le Duc

Vormgeving en illustraties

Kaftwerk, Janine Hendriks

Productiebegeleiding

Lou Niesten

Druk

Drukkerij Tielen

Bindwerk

Boekbinderij Patist

Oplage: 250

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

ssssssss

tttttt

rrrrrr

ooooo

mmmm

iiiiii

nnnn

yyyyyy

llllllll

nnnn

ssssss

ttttt

rrrrr

ooooo

mmmm

iiiiii

nnnnn

ggggg

eeeeee

nnnn

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature